

ZOFKA KVEDEROVÁ U NÁS

Pro česko-slovensko-jugoslávské, česko-charvátské i česko-slovensko-bulharské a česko-slovensko-makedonské kulturní styky máme některé přehledné práce.⁷² Dějiny česko-slovinských kulturních styků již zpracovali nejdůkladněji mj. Dušan Moravec⁷³ a Boris Urbančič.⁷⁴ Urbančičova útlá knížka vyšla slovinsky a doplněná také v českém překladu.⁷⁵ Naše periodizace česko-slovensko-jihoslovanských kulturních styků má podle našeho názoru širší obsahový a geografický záběr.⁷⁶ S nepatrnými odchylkami a časovými posuny by proto dokonce mohla platit obecně pro vzájemné styky se všemi jižními Slovany, tj. i s Bulhary a Makedonci. Když literární historik Boris Paternu (nar. 1926) psal před mnoha lety o rozvoji a typologii slovinské literatury, mj. uvedl, že *v njenem razvoju in vidnejših dosežkih je namreč cela vrsta lastnosti, ki jo uvrščajo v območje srednjeevropske literarne kulture. Prvi taj pojav spoznamo v sovpadanju idej evropskega severa in juga, vzhoda in zahoda, ki so se na tem izrazito prehodnem področju srečavale, križale in tudi spopadale.*⁷⁷

Na rozdíl od Borise Urbančiče považují za nutné samostatně časově vymezit přibližně léta 1890–1918, která se vyznačují některými zvláštnostmi. K nim patří mj. pronikání bankovního a průmyslového kapitálu do slovinského, charvátského i dalšího balkánského prostředí, účast Slovinců (i Charvátů a Srbů) na pražské hospodářské výstavě v roce 1891 a na Národopisné výstavě v 1897, dále první sjezd slovanských novinářů Rakousko-Uherska v Praze 1898 u příležitosti 100. výročí narození Františka Palackého, druhý v Krakovu 1899, třetí v Dubrovniku 1901 a čtvrtý v Lublani v roce 1902. Pražský sjezd žádal v rezoluci mj. svobodu tisku a ochranu hospodářských zájmů, měl však do jisté míry také naznačit všestrannou společnou spolupráci té části Evropy, v níž žijí Slované. Intenzivní zájem o slovinskou (ale též charvátskou, srbskou i bulharskou) literaturu v českých zemích a o českou literární tvorbu ve Slovinsku, studium slovinských (charvátských, srbských, bulharských) studentů na českých univerzitách, z nichž někteří zde dokonce získali doktoráty. Pražské oslavy 50. výročí vyhlášení charvátštiny úředním jazykem považovali za své nejen Charvátí (z Charvátska přijeli pouze dva zástupci – Vj-

72 KVAPIL, M.: *Pokrokové tradice československo-jugoslávských kulturních styků*, Praha 1988, AGIČIČ, D.: *Česko-hrvatski odnosi na prijelazu iz XIX. u XX. stoljeće*, IBIS grafika, Zagreb 2000, URBAN, Zd.: *Z dějin česko-bulharských kulturních styků*, Praha 1957. TÝŽ : *Čechi i bálgari. Kulturni vzaimootnošenija*, Sofija 1981, DOROVSKÝ, I.: *České země a Balkán. Kapitoly z dějin česko-makedonských a makedonsko-českých styků*, Brno 1973.

73 MORAVEC, D.: *Vezi med slovensko in češko drama*, Ljubljana 1963.

74 URBANČIČ, B.: *Slovensko-češki kulturni stiki*, Ljubljana 1993,

75 *Česko-slovinské kulturní styky*, Praha 1995.

76 DOROVSKÝ, I.: *K periodizaci česko-slovensko-jihoslovanských kulturních styků*. Sborník prací filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Slavica Litteraria, X 10, 2007, s. 91–96.

77 PATERNU, B.: *Od ekspresionizma do postmoderne*, Ljubljana 1999, s. 181–203.

ekoslav Spinčić a Potočnjak), nýbrž také pražští Srbové a Slovinci. Zájem se projevoval kromě jiného četnými překlady v časopisech a denících (např. *Světovzor*, *Národní politika*, *Venkov* aj.), cestopisnými reportážemi i informativními příspěvky (např. v *Literárních listech* a zejména v *Slovanském přehledu*) o slovinské literatuře a kultuře a o literárních tvůrcích a kulturách ostatních slovanských zemí. Intenzivní bylo pronikání české dramatické tvorby a českých herců, režisérů, skladatelů, dirigentů, hudebních pedagogů, architektů aj. do slovinského kulturního prostředí. Podle B. Urbančiče si v uvedeném dvacetiletí nelze slovinské divadlo a drama bez spolupráce s českými (i slovenskými) herci, režiséry, dramatiky a dalšími pracovníky a kulturními institucemi představit.⁷⁸ Není divu. Vždyť v letech 1892–1918 se dosavadní slovinské (tj. lublaňské) proměnilo v divadlo celoslovinské. A byly založeny divadelní spolky v Terstu (1902), v Mariboru (1909) a v Celji (1911), dostavěl se slovinský Národní dům v Terstu (1907) aj.

Uvedené období považuji za přelomové mj. také proto, že v citovaných desetiletích přijíždělo do Prahy studovat mnoho slovinských (a dalších jihoslovanských) výtvarných umělců⁷⁹, že v něm působil svou prozaickou a zvláště dramatickou tvorbou takový fenomén, jakým nesporně byl Ivan Cankar. Bez něho by slovinské divadlo a česko-slovinské kulturní styky nebyly tím, čím jsou. Do tohoto období spadá mj. činnost slovinsko-charvátské prozaičky Zofky Kvederové, kterou tak nezištně všestranně podporoval právě uvedený Ivan Cankar, a psychologa Mihajla Rostohara v oblasti vydávání slovinských časopisů u nás.

Pobyt **Zofky Kvederové-Jelovškové** (1878–1926) a recepce jejího díla u nás spadá podle mé již citované periodizace do čtyřicetiletí 1878–1918. **Dvojdomé slovinsko-charvátské** prozaičce, dramatičce a redaktorce Zofce Kvederové-Jelovškové, někdy mylně v některých pracích označované jako trojdomá (slovinsko-česko-charvátská) nebo dokonce jako mnohodomá (slovinsko-česko-charvátsko-německá) autorka, dlouho nebyla ve Slovinsku ani u nás věnována patřičná pozornost, i přesto, že byla v odborné literatuře označována jako zakladatelka tzv. ženské literatury ve Slovinsku. Spolu s některými dalšími slovinskými modernisty, zejména s Franem Govekarem (1871–1949) a Etbinem Kristanem (1867–1953) spojovala ve svých prózách naturalistické zobrazení skutečnosti a šířila feministické myšlenky.⁸⁰

Bibliografie prozaických i dramatických děl Zofky Kvederové, vydaných po její smrti, je dosti skromná. Odborných rozprav a statí o jejím životě a literární tvorbě je rov-

78 Viz MORAVEC, D.; *cit. dílo*.

79 URBANČIČ, B.; *cit. dílo*, s. 3–35.

80 Govekarův román *V krvi* (1896) je nejvýznamnějším textem tzv. nového proudu slovinského naturalismu, který vznikl pod vlivem prozaických cyklů Emila Zoly, především jeho románu *Nana*. Slovinská literární historie hodnotí Govekarův román jako „epigonské eklektické dílo“, „bez uměleckých hodnot a také bez skutečného naturalistického, sociálního a biologicky popsaného koloritu“. Viz SLODNJAK, A.: *Zgodovina slovenskega slovstva*, IV, Ljubljana 1963, zvl. s. 39–45. Též KOS, J.: *Pregled slovenskega slovstva*, Ljubljana 1997, s. 211. KOREN, E.: *Govekar, Zola in V krvi*, Slavistična revija 21, Ljubljana 1973, s. 281 n. První soubor krátkých próz *Sizzen* (1902) napsal E. Kristen německy.

něž velmi málo. Jedna rozsáhlejší jubilejní studie o autorčině pobytu v Praze vyšla před téměř třiceti lety.⁸¹

Počátkem devadesátých let 20. století upozornil na prózy Z. Kvederové literární historik a vysokoškolský pedagog Miran Hladnik a zařadil je do slovinských vesnických povídek.⁸² Především díky jemu se po více než pětadvaceti letech zrodily na lublaňské univerzitě dvě diplomové práce.⁸³ Zatím nejnověji analyzovaly dílo Z. Kvederové dvě zásadnější práce: Katja Mihurko Poniž (ová) pojednala o jejím románu *Njeno življenje* na mezinárodním sympoziu o slovinském románu koncem roku 2002 a věnovala jí také samostatnou monografii⁸⁴ a charvátský literární vědec Zvonko Kovač ve svém příspěvku na zmíněném mezinárodním sympoziu v Lublani hovořil o románech této dvojdomé slovinsko-charvátské autorky.⁸⁵ V posledních několika letech vyšel v Lublani výběr z díla Z. Kvederové (2004) a charvátský překlad jejích povídek.⁸⁶

Nejprve pojednám o tvůrčích a redaktorských začátcích Zofky Kvederové, které jsou spjaty s českým kulturním prostředím. Poté stručně rozeberu její slovinsky a charvátsky psané romány. Kvůli omezenému rozsahu se nebudu moci zmínit o jejích dramatických textech. Ponechávám je pro nějakou jinou příležitost. Psal o nich u nás ostatně již literární historik, slavista a metodolog Frank Wollman (1888–1969), na jehož monografii o slovinské dramatičce odkazují.⁸⁷

Před příchodem na studia do Prahy pracovala Zofka Kvederová na několika místech, mj. krátce také v Gorici a v Terstu, kde v tamních časopisech *Edinost* a *Slovenka*⁸⁸ publikovala svoje příspěvky týkající se ženských a sociálních otázek. V *Edinosti* vyšla nejprve povídka *Moja prijateljica* (1900), v níž je ve výpovědi mladé dívky zachycen smutný, neradostný a hrozivý obraz dětství a dospívání. Od samého začátku své publicistické a literární činnosti, kdy vyšly její první govokarské prózy v Ljubljanském zvonu (1898), se Z. Kvederová orientovala výhradně na sociální a na tzv. feministické otázky.

81 OROŽEN, B.: *Zofka Kveder v Pragi. Ob 100–letnici rojstva*. Dialogi 14, č. 4, 1978, Táž autorka pak o pět let později pojednala o „rodičích a dětech“ v díle Z. Kvederové. OROŽEN, B.: *Starši in otroci v spisih Zofke Kvedrove*, Jezik in slovstvo, roč. 28, čís. 7–8, 1982/1983, s. 273–278.

82 HLADNIK, M.: *Slovenska kmečka povest*, Ljubljana 1990. Pojal do knihy úryvek Izgubljeni sin z povídky Z. Kvederové Domá.

83 FERENC, Z.: *Kmečka povest Zofke Kveder*, rkp, Filozofska fakulteta, Ljubljana 1997, SPRINČNIK, N.: *Motivi v pripovedništvu Zofke Kveder*, rkp, Filozofska fakulteta, Ljubljana 1998.

84 MIHURKO PONIŽ, K.: *Mrzno drugačna: Zofka Kveder in podobe ženskosti*, Ljubljana 2003.

85 KOVAČ, Z.: *Romani Zofke Kveder*. In: Obdobja 21. Slovenski roman. Metode in zvrsti, Ljubljana 2003, s. 119–129.

86 KVEDER Zofka: *Misterij žene*. Přijevod Anemarija Paljetak, Zagreb 2004. Před několika lety jsem proto zadal téma diplomové práce o recepci díla Z. Kvederové v českém kulturním prostředí. Pod mým vedením ji vypracovala slovenistka magisterského studia Monika BEDNÁRIKOVÁ: *Dielo Zofky Kvederovej a recepcia slovinskej literatúry v českom prostredí do roku 1940*, Brno 2004, 140 stran rkp+ přílohy. Z ní budu také v několika případech vycházet nebo citovat.

87 WOLLMAN, F.: *Slovinské drama*, Bratislava 1925. Slovinský překlad opatřený úvodem, poznámkami a seznamem slovinských divadelních her Andrijana Laha *Slovenska dramatika*, Ljubljana 2004. O Z. Kvederové jako dramatičce se zmiňují ve své knize o dramatickém umění jižních Slovanů. Viz DOROVSKÝ, I.: *Dramatické umění jižních Slovanů*. I. část (1918–1941), Brno 1995, s. 47, 79.

88 Vycházel v letech 1897–1902, který redigovaly Ivanka Anžičová-Klemenčičová a Marica Bartolová-Nadlišková, která pak vydala svědectví o Z. Kvederové.

O dva roky dříve (1896) totiž vycházel v Ljubljanském zvonu na pokračování román Frana Govekara (1871–1949) *V krvi*, který podle některých slovinských literárních historiků charakterizuje *programatika literárního naturalismu*. Byl srovnáván s francouzským naturalistou Emilem Zolou. O půl století později autor svůj román jazykově, kompozičně, stylisticky i obsahově přepracoval, jak se o tom dovídáme z obšírného dopisu české herečce Růženě Naskové (Noskové) z počátku června 1947, která na začátku 20. století hrála také v Lublani.⁸⁹ Mladé adeptce literatury byly zřejmě blízké osudy hlavní postavy románu Tončky Vrhnikové i Govekarovy názory např. na autonomii slovanských národů. V prozaických textech Zofky Kvederové se prolínaly modernistické prvky surového naturalismu s prvky novoromantismu a symbolismu. Jejimi aktivitami ve feministickém hnutí se nebudu zde zabývat. Ani otázkami, zda její prózy patří do tzv. feministické literatury.

Redaktorka, publicistka a autorka povídek a črt Marica Bartolová-Nadlišková (1867–1940) byla nepřímo příčinou zatím prvního známého písemného styku Zofky Kvederové s českým kulturním prostředím. Jako administrativní pomocnice v redakci *Slovenky* napsala učitelce a prozaičce Vilmě Sokolové-Seidlové (1859–1941) omluvný dopis za nesrovnalosti v distribuci. Psala jí mj., že v redakci nevěděli, že *Marica Nadlišek dobiva „Ženský svět“ kot zameno za „Slovenko“, zato je o priliki razpošilanja opominjevalnih pisem prišlo tudi vaše ime v dotični izkaz.*⁹⁰

Od konce devadesátých let se zejména mezi jihoslovanskými studenty šířilo tzv. pokrokové hnutí. Jeho příslušníci vycházeli mj. z politického programu českých realistů sdružených kolem T. G. Masaryka, kteří mj. odmítli dosavadní federalizační programy a prosazovali každodenní osvětovou práci mezi lidmi. S Masarykovými myšlenkami seznamoval jihoslovanské studenty Stjepan Radić, který již české prostředí znal. V literatuře se objevily moderní proudy a směry. V čele stál tvůrce *Manifestu moderny* (1895) Josef Svatopluk Machar (1864–1942), s nímž se (jak ještě uvedeme) Z. Kvederová přátelila. V Praze žila početná skupina charvátských literátů, výtvarných umělců a studentů, z nichž mnozí sem přišli ještě počátkem 90. let, jiní po protimaďarské demonstraci a vyloučení ze záhřebských vysokých škol v roce 1895.

Skupina mladých adeptů literatury, umění a vědy, mj. Živko Bertić (1875–1938), František Hlaváček, Svetimir Korporić, Milan Šarić aj.) patřili k charvátské generaci, která začala od podzimu 1896 vydávat v Praze časopis *Hrvatska misao*. V článku Srba M. Šariće o charvátské literatuře (časopis totiž prosazoval převážně národní jednotu Srbů a Charvátů) se mj. zdůrazňovala potřeba sociálního románu. Podobně smýšlela o literatuře také Z. Kvederová. V tomtéž roce začala v Záhřebu vycházet *Nova nada* (1897–1899). Jako vydavatel býval podepsán Vladimír J. Teharski (též Techarsky). Pod tímto pseudonymem se skrýval dekadentní básník a student medicíny Vladimír Jelovšek (1879–1934), budoucí manžel Z. Kvederové. Časopis redigovali literární kritik, básník a prozaik Milan Marjanović (1879–1955), autor črt a povídek Andrijan Milči-

89 KOREN, E.: *Nova verzija Govekarjevega romana V krvi*. In: Slovenski roman. Obdobja 21. Metodi in vrsti. Ljubljana 2003, s. 73–79.

90 Literární archiv národního písemnictví Praha, pozůstalost Sokolová-Seidlová Vilma, čís. přír. 33/40, dopis Z. Kvederové V. Sokolové-Seidlové ze dne 28. března 1899.

novi \acute{c} (1877–1937) a prozaik Milutin Cihlar-Nehajev (1880–1931). V Lublani a v Praze vycházel v letech 1904–1914 časopis *Omladina*. Jak později psal redaktor časopisu *Hrvatska misao* Milan Marjanovi \acute{c} , moderní bylo vše, o čem předtím neslyšeli, moderní byl dánský kritik George Brandes i Emil Zola, Maurice Maeterlinck, Henrik Ibsen, August Strindberg i Stanislaw Przybyszewski aj.

Pražská *Hrvatska misao* se po roce (roku 1898) z politických důvodů přejmenovala na *Novo doba*. V podtitulu se uvádělo, že je to list sjednocené charvátské, srbské a slovinské mládeže pro politické, sociální a literární otázky. V redakci byli mj. také Slovinci Ivan Žmavc a Anton Dermota. Časopis přinesl mj. články Stjepana Radiće, který se svým bratrem Antunem nejdůsledněji prosazoval metody českých realistů, překlady dvou článků T. G. Masaryka i příspěvky F. V. Krejčího, Zdeňka Tobolky a Adolfa Černého, zakladatele a redaktora *Slovanského přehledu*, v němž se objevil její referát o slovinském časopise *Slovenka* a o ženském hnutí.⁹¹ *Hrvatska misao* tiskla také četné články psané slovinsky. V roce 1902 začal časopis vycházet znovu pod původním názvem (od podzimu 1903 byl jeho vlastníkem a redaktorem St. Radić). Uveřejňoval příspěvky srbských i slovinských autorů, např. Frana Govekara (1871–1949), s nímž Z. Kvederová udržovala mnohaletou čilou korespondenci. Překladatel mj. Haškova *Dobrého vojáka Švejka* (1928) a práz dalších českých autorů F. Govekar udržoval písemné styky s mnoha českými literárními, kulturními a politickými osobnostmi, mj. také se Zdeňkou Háskovou, o níž ještě bude řeč.⁹²

V Praze se Zofka Kvederová-Jelovšková jako literátka a publicistka chtěla zapojit do pražského kulturního a společenského života. Zajímala se o divadlo, výstavy, revue, o kontakty s českými i jihoslovanskými intelektuály a studenty, o spolupráci s *Národními listy*, *Národní politikou* a některými dalšími významnějšími českými deníky. Dvaadvacetiletá dívka, která neprožila doma radostné dětství, nerozuměla si s otcem alkoholikem a s nepořádnou matkou,⁹³ poskytovalo národnostně, sociálně a kulturně pestré město četné možnosti. Vedle české kultury se tu současně rozvíjela kultura německá a židovská. Praha byla multinacionálním a multikulturním prostředím. Podle některých z těch, kteří Z. Kvederovou v Praze poznali, *převládal u ní bohém nad obyčejným člověkem*.⁹⁴

Mladá dívka, která neprožila radostné dětství a málo poznala rodičovskou lásku a něhu, se zřejmě rozhodla plně se zapojit do života majoritní společnosti, zapadnout do soukolí nového života, být jeho součástí, vyniknout v ní. Zvolila si podobný životní osud, jaký měly desítky evropských literárních a uměleckých tvůrců zejména ve 20. století. Byl to mj. osud jejího rodáka Louise Adamiče (Adamica) a později také českého prozaika Milana Kundery (nar. 1929) a desítek evropských intelektuálů.

91 KVEDER, Z.: *Ženské hnutí slovinské*, Slovanský přehled 2, 1900, s. 462.

92 PÁNEK, J.: *Pisma Frana Govekarja Čehom*. In: Dokumenti Slovenskega gledališkega muzeja, 10/ 1974, sv. 23–24, s. 20–44, 11/1975m sv. 25, s. 27–47, sv. 26, s. 124–144, 12/1976, sv. 27–28, s. 58–82. Viz též MORAVEC, D.: *Pisma Frana Govekarja I-III, Ljubljana 1978–1983*. Viz též LAPNP v Praze, pozůstalost Viktora Dyka, inv. č. SN64, č. přír. 1/7/58.

93 BORŠNIK, M.: *Zofka Kveder, študije in fragmenti*, Maribor 1962.

94 LAH, I.: *Zofka Kvedrova*, Ženski svet II, 1924.

Zofka Kvederová knižně debutovala v Praze, kde od počátku roku 1900 do května 1906 pobývala. Vydala vlastním nákladem sbírku črt *Misterij žene* (1900, *Záhada ženy*). Povídky *V oblasti teme* a *Domá*, které jsou tematicky blízké s povídkou *Moja prijateljica*, vyšly ve sbírce *Iz naših krajev* (1903, *Z našich krajů*). Ve všech prózách pojednala o domově, rodině a rodičích z hlediska mladého člověka. Teprve po Terstu a Gorici se až třetího povídkového souboru *Iz naših krajev* (1903, *Z našich krajů*) ujal vydání (pravděpodobně na přímělu Ivana Cankara) lublaňský knihkupec a nakladatel Lavoslav Schwentner (1865–1945), u něhož vyšel např. Cankarův *Hlapec Jernej in njegova pravica* (1907, *Čeledín Jernej a jeho právo*, česky 1925, 1976).

Čtyři jednoaktovky a drama *Pravica do življenja* vyšly v Terstu ve sbírce pod názvem jedné z nich *Ljubezen* (1901, *Láska*), která měla premiéru v pražské Uranii v sezóně 1903/1904.

Sbírku povídek *Odsevi* (1902, *Odlesky*) jí vydal A. Gabršček v Gorici. Za pobytu v Praze Z. Kvederová vydala ještě slovinsko-charvátský soubor črt *Iskre* (1905). U žádného slovinského literárního tvůrce není úvaha o jeho díle tak úzce spjata s úvahami o jeho osobním životě, jako je tomu v případě Zofky Kvederové. Jestliže obecně platí, že každý autor píše celý život jedinou knihu o sobě a o svém životě, pak je toto tvrzení pro Z. Kvederovou dvojnásob pravdivé. Potvrzuje nám to také její korespondence. *Myslím, že my ženy neustále píšeme jen o sobě, o své touze, o svých srdcích* – psala v roce 1914 redaktorce *Ženského obzoru* Anně Ziegloserové.⁹⁵

Pobyt v českém prostředí ji ovšem postupně pohlcoval. Tak, jak se učila číst a psát česky, tak také postupně zapomínala svou mateřštinu. V jejích textech se stále častěji objevovaly bohemismy (ba i serbokroatismy). Její dobrý a názorově i literárně blízký přítel Ivan Cankar jí napsal: *In Ti, Zofka – jak pa Ti misliš s slovensko slovnico? Mene čisto osebno razjezi, kadar napraviš Ti kako neumnost, ki Ti potem lahko in celo z nekako opravičenostjo očita vsak literarni smrkavec / ... / Ves slog si pokvariš s slovnico! / ... / Nikar mi tega ne zameri, saj veš, kako v časti imam jezik, to naše lepo orožje.*⁹⁶

V prvních desetiletích 20. století patřila Z. Kvederová u nás vedle Ivana Cankara (1876–1918), kterého prosazovala a propagovala, a korutanského soupevníka moderny teologa France Ksavera Meška (1874–1964), k nejznámějším slovinským literárním tvůrcům.⁹⁷

Sebevědomou začínající literátku a redaktorku Z. Kvederovou nepřijalo idealizované pražské kulturní prostředí tak, jak si představovala. Pokud však svými sociálně laděnými prózami a cestovními zápisky pronikla především díky Zd. Háskové do několika časopisů, cítila se šťastná a *bohatá*.⁹⁸ Bylo tomu tak, když jí redaktorka Anna Ziegloserová (1888–1942) uveřejnila v prvních třech číslech svého časopisu *Ženský obzor* za rok

95 OROŽEN, B.: *Starši in otroci v spisih Zofke Kvederove*. JiS, roč. XXVIII, Ljubljana 1982/83, s. 273–278.

96 (25) Nedatovaný dopis I. Cankara z dubna 1904. Rukopisné oddělení Národní a univerzitní knihovny v Lublani, Ms 1113, D 33, čís. 10.

97 Viz mj. DOROVSKÝ, I.: *Slavista Josef Páta*, Brno 2003, zejména s. 35n.

98 KVEDEROVÁ, Ž.: *Jsem tak bohata!* *Ženský obzor* 3, čís. 1, s. 3: Mj. píše: *Berte krev srdce mého! Jsem bohatá, oh, bohatá! / ... / Jest to krev srdce mého. Ze srdce vyprýštila / ... / v smutku / ... / v radosti / ... / Pro vás. Vezměte, vezměte!*

1902 pět ukázek z jejích próz v překladu Zd. Háskové a ukázky z jejích dramatických textů v překladu Eugena Stoklase.⁹⁹

Z. Kvederová byla sice tvrdá, nezdolná, upřímná, statečně snášela hmotný nedostatek, bývala však melancholická, smutná, nespokojena, protože trpěla pocitem, že ji společnost nechápe jako ženu i jako literární tvůrkyni. *Její duše byla chorá* – říká autorka v črtě *Legenda*. I přesto, že v Praze udržovala styky se slovinskými a dalšími jihoslovanskými studenty, cítila se opuštěná a osamělá. Začala proto žít se studentem medicíny Vladimírem Jelovškem, s nímž měla v roce 1901 (ještě nebyli manželé, nechali se oddat až v roce 1903) dceru Vladku.¹⁰⁰ V Praze se Z. Kvederová chtěla prosadit jako literátka. V nuzných podmínkách pronajatého, nevytopeného pokoje (neměla peníze na uhlí) usilovně psala krátké realistické prózy, protože *to byla taková zvláštní práce, která ji zahřívala a rozpalovala*. Domnívala se, že má talent, věřila si, že se jí podaří napsat takové prózy, které *pohnou tisícerá srdce*. Její soubor črt a povídek, z nichž část vyšla ve slovinském tisku, pak vydala vlastním nákladem v knize *Misterij ženy* (1900). Ten měl strastiplné osudy. V redakci *Národních listů* rukopis údajně ztratili, v *Národní politice*, kde rovněž velkou část rukopisu ztratili, uveřejnili některé její texty pod cizím jménem.

V prvních letech 20. století posílala Z. Kvederová z Prahy své črty, povídky a kratší prózy do mnoha slovinských časopisů, zejména do *Slovenky*, *Edinosti*, *Rdečeho praporu*, *Slovenského naroda*, *Ljubljanského zvonu*, *Domu in svetu*, *Slovanu* aj. *Zofka Kvedrova v letu 1902 ni nič manj pogosto nastopala v slovenskem časopisju kot prejšna leta, nikoli pa se ni (ne púrej in ne pozneje) tolikrat oglasila v Ljubljanskem zvonu kot tokrat* – napsal literární historik a znalec slovinské krátké prózy Gregor Kocijan (nar. 1933).¹⁰¹ Obdobně jako slovinská próza prvního desetiletí 20. století kolísala mezi četnými směry moderny a tzv. novým proudem, také četné časopisecky otištěné krátké prózy Z. Kvederové podle G. Kocijana *opozorjavajo na pisateljčino nenenhno nihanje med trdnim zavetjem tradicionalnega kratkoproznega modela z realističko-naturalističnimi stilnimi lastnostmi in iskanjem v smeri, ki jo je nakazoval Cankar*.¹⁰²

O svém zklamání z toho, že ji nechtěla česká periodika tisknout, podala Z. Kvederová později podrobnější svědectví v rozsáhlém dopise redaktoru listu *Čas* Cyrilu Duškovi (1881–1924): *A toho mám ted' dost! Dosud nikde mně neubližovali tolik, jako tady. Když jsem pobývala mezi Němci, neuráželi mne, prosila-li jsem o místo. Zaslala-li jsem někam rukopis, neztratili mi jej*.¹⁰³ A když ji nechtěli v Praze přijmout ani jako pokladní proto, že nebyla Češka, pocítila nesmírnou hořkost, ponížení, xenofobii a uvědomila si odlišný přístup k Slovanům na slovanském jihu a ve „slovanské“ střední Evropě: *Nač*

99 KWEDEROVA, Z.: *Trosky*, Ženský obzor 3, čís. 10, 1902, s. 163–166.

100 Manželství s V. Jelovškem ji schvalovala také její přítelkyně a překladatelka Zd. Hásková. Viz Rukopisné oddělení Národní a univerzitní knihovny v Lublani, Ms 1113, D 81, čís. 1, dopis Z. Kvederové ze dne 27. března 1903.

101 *Kratka pripovedna proza v prvem desetletju našeho stoletja (brez Cankarja)*, Slavistična revija, 45, čís. 1–2, 1997, s. 14. Viz též TÝŽ: *Kratka pripovedna proza 1892–1918. Bibliografija*, Ljubljana 1988.

102 *Kratka pripovedna proza v prvem desetletju našega stoletja (brez Cankarja)*, Slavistična revija, 45, čís. 1–2, 1997, s. 21.

103 KVEDER-JELOVŠEKOVÁ, Ž.: *Velectěný pane redaktore*, *Čas*, 25. 12. 1904, čís. 356, s. 18. Z něho budu také na dalších příslušných místech citovat.

*mne urážejí?! U nás dole na jihu, v Slovinsku a Chorvatsku je padesát tisíc Čechů, a jedí chléb naší země, bílý chléb, kterého ani náš národ nejí. Proč by ti nedali doma u sebe kus chleba černého, tvrdě zaslouženého?*¹⁰⁴

Když vyšly v Praze *Povídky* (1904) Z. Kvederové v češtině, mylně se mělo za to, že je autorka napsala česky. Jenže Kvederová neovládala natolik český jazyk, aby mohla psát své prózy v češtině. Udělala proto totéž, co udělal o osmdesát let později dnes dvojdomý prozaik Milan Kundera (nar. 1929). Aby se prosadila v české společnosti, aby se zapojila do českého literárního a obecně kulturního procesu, nechávala si svoje slovinsky psané prózy do češtiny překládat. Překládala jí je do češtiny *divadelní referentka rozvázného úsudku* (A. Novák) a novinářka Zdenka Hásková (1878–1946), od roku 1928 provdaná za básníka Viktora Dyka (1877–1931), která patřila spolu se starší sestrou bratří Čapků Helenou Čapkovou (1886–1961), prozaičkou, autorkou děl pro mládež a vydavatelkou děl B. Němcové Marií Gebauerovou (1869–1928),¹⁰⁵ překlada-
telkou z angličtiny Marií Moudrou (1861) a některými dalšími literárními tvůrkyněmi do okruhu autorek především životopisných děl, seskupených kolem básničky Růženy Svobodové (1868–1920).¹⁰⁶

Zd. Hásková přeložila mj. také Cankarovu komedii *Pro blaho národa*, která díky zejména stykům Z. Kvederové s divadelníky měla českou i světovou premiéru dne 28. února 1905 v Pištěkově lidovém divadle v Praze.¹⁰⁷ O dva roky dříve, než ve Slovinsku. *Čehi so se seznanjali z delom slovenskega avtorja skorajda istočasno kakor Slovenci, ocenjevali pa so ga zelo pogosto razumneje in sprejemali pristrčneje* – napsal později vynikající znalec slovinsko-českých styků především v oblasti divadla Dušan Moravec.¹⁰⁸

Můžeme říci, že Ivan Cankar měl u nás v prvních desetiletích 20. století v osobě Zofky Kvederové svého nejvášnivějšího propagátora a obhájce. Neúnavně prosazovala jeho dramata na česká jeviště. Urovnávala spory mezi Cankarem a dramaturgií např. pražského Národního divadla a některých dalších českých divadel, která si občas počínala při úpravách textů slovinského dramatika dosti svévolně. Části z Cankarova dopisu pojala Z. Kvederová do svého listu reaktoru *Času* C. Duškovi. Týkal se uvedení Cankarova *Krále na Betajnové* v překladu Karla Hašlera v sezóně 1903/1904. O to se zasazovala také Z. Kvederová. *Četl jsem ve Slovanu*,¹⁰⁹ že dramaturg (Jaroslav Kvapil – pozn. moje ID) *Národního divadla s mým svolením upravil první a třetí akt mého dramatu* – psal Ivan Cankar Z. Kvederové a pokračoval: *Já jsem však nikomu nic takového nedovolil, už proto ne, že se mne nikdo o dovolení netázal. / ... / Máš-li příležitost, oznam to dramaturgo-*

104 *Tamtéž*, s. 17.

105 Dcera jazykovědce Jana Gebauera a autorka jeho životopisu. Je autorkou několika příběhů o dětech a studentech. Kritika oceňovala především její román ze života slovinských sedláků v Alpách *Rod Jurija Klemenčiče* (1918).

106 NOVÁK, A., NOVÁK, Jan. V.: *Dějiny literatury české*, reprint 4. vydání, Brno 1995, s. 1025.

107 Knižně CANKAR Ivan: *Pro blaho národa*, Praha 1907.

108 MORAVEC Dušan: *Vezi med slovensko in češko dramo*, Ljubljana 1963, s. 33.

109 Měsíčník *Slovan* vycházel v Lublani v letech 1902–1917. Jeho redaktory byli mj. Fran Govekar, Fran Ilešič, Oton Župančič aj.

vi, zplnomocňuji Tě k tomu zvláště. Já s ním nevedu ve styk do té doby, dokud nebude tolik Evropanem, aby mně psal.¹¹⁰

Dramaturg pražského Národního divadla J. Kvapil o několik dnů později rovněž veřejně v tisku vyvracel údajně nepravdivé autorovy invektivy a litoval, že Z. Kvederová nepřišla nejdříve za ním a obvinil jí, že šíří o mně klep, nic jiného.¹¹¹

Proti Kvapilovu obvinění se Z. Kvederová ozvala v tomtéž listě a doporučila mu, aby neužíval slova *klep* a aby si to vyřídil s časopisem *Slovan*, nikoli s ní. Cankarův Král na Betajnové byl nakonec uveden v pražském Intimním divadle v režii Josefa Lukavského až 4. ledna 1910 a údajně v překladu Jana Liera (1852–1917). V soupisu Lierových překladů však tento překlad není uveden.¹¹²

V prvních dvou desetiletích 20. století patřila Zofka Kvederová-Jelovšková vedle France Ksavera Meška (1874–1964) a Ivana Cankara (1876–1918) k nejpřekládanějším slovinským autorům do češtiny. Její dramatické texty však velmi těžko pronikaly na jeviště českých divadel. Zajímavé osudy mělo již zmíněné české uvedení jednoaktovky *Láska* v divadle Urania spolu s aktovkou *Řád sv. Jiří* (1901,) Antona Aškerce (1856–1912), obě v překladu Františka Ladislava Jelínka (1895–1945), a s hrou jednoho ruského autora, jehož jméno se mi nepodařilo zatím zjistit. Všechny tři aktovky však režisér Václav Spurný uvedl jako dramatické texty ruských autorů. Jedna kopie překladu Zd. Háskové, který údajně poslaly autorka a překladatelka do plzeňského divadla, se ztratil.

Zofka Kvederová si na podobný nekorektní postup Uranie v divadle stěžovala. Ničeho však bohužel nedosáhla. Vysvětlili jí, že *jakýs člověk zadal nám tu věc, dali jsme mu honorář a on právě nedávno zemřel.*¹¹³ Pochválili jí její text a slíbili jí, že vše uvedou na pravou míru při repríze.¹¹⁴ V dopise redaktoru časopisu *Čas* Z. Kvederová mj. napsala: *Pojednou provozovala pražská Uranie tři ruské jednoaktovky. Prvá z nich byla doopravdy ruská. Druhá byla ode mne a třetí od našeho nejznamenitějšího, nejlepšího slovinského básníka ...*¹¹⁵ Recenzent Divadelních novin ocenil autorčin talent a ironizoval nezodpovědný přístup dramaturgie a režie, která dobře nevěděla, jaké národnosti jsou autoři jednoaktovky, které divadlo uvedlo. To ukazovalo na vztah k dramatickým textům jinonárodních autorů. Z toho všeho se Z. Kvederová cítila zklamána: *Mj. psala: Na žádné město nebudu vzpomínat s tolikerou láskou a s tolikerou trpkostí, jako na Tebe, Praho! Není pro mne města krásnějšího nad Tebe, není pro mne krutějšího. Vyslovila jsem nyní své ponížení plnými ústy. Bylo tak draho zapláceno hořkostí a utrpením, že mohu je přiznati s hrdou hlavou.*¹¹⁶

Na konci 19. a na počátku 20. století vznikaly a zanikaly v Charvátsku i mimo Charvátsko některé další významnější časopisy, do nichž přispívali také slovinští literáti. K nim patřila např. socialistická *Slobodna riječ* (1902, která od roku 1909 vycházela jako

110 KVEDER-JELOVŠEKOVÁ, Ž.: *Velectěný pane redaktore*, s. 17–18.

111 OROŽEN, B.: *Zofka Kveder v Prahi*. Ob 100-letnici rojstva. s. 225.

112 Viz *Lexikon české literatury*, sv. 2, Praha 1993, s 1180–1182.

113 KVEDER-JELOVŠEKOVÁ, Ž.: *Velectěný pane redaktore*, s. 17–18.

114 OROŽEN, B.: *Zofka Kveder v Prahi*. Od 100-letnici rojstva. s. 229.

115 KVEDER-JELOVŠEKOVÁ, Ž.: *Velectěný pane redaktore*, s. 17–18.

116 *Tamtéž*, s. 18.

deník) a tři čísla středoškolského periodika *Naša snaga* (1904). Redigoval je publicista a socialista Juraj Demetrović (1886–1945), pozdější druhý manžel Z. Kvederové.

Postavení Z. Kvederové v českém kulturním životě a v české společnosti se výrazně změnil od dubna 1904, kdy v Praze začal pražský výrobce žitné kávy František Vydra vydávat ve slovinštině bezplatně pro své slovinské odběratele reklamní měsíčník *Domači prijatelj* a v charvátštině *Sijelo*.¹¹⁷ Redaktorkou slovinské mutace se v letech 1904–1914 stala Z. Kvederová, která v nich tiskla mj. také vlastní prozaické texty.¹¹⁸ Mohla se v nich plně realizovat jako publicistka i jako autorka krátkých próz (črt) a kromě toho měla pravidelný finanční příjem.¹¹⁹ Charvátskou verzi redigoval Vladimír Jelovšek. Byly to cizojazyčné verze měsíčníku *Vydroy besedy*, který vznikl roku 1901 a jehož redaktorkou byla Miloslava Sísová (1887–1947). Od roku 1903 vycházel také německy pod názvem *Kaffetisch*, srbsky jako *Srpsko cveće*. Fr. Vydra měl v úmyslu vydávat také jejich polskou, slovenskou a maďarskou verzi.

Přesahuje rámec tohoto příspěvku obsírnější pojednání o autorech, kteří svými texty zaplňovali stránky časopisu *Domači prijatelj*. Z. Kvederová bezprostředně po získání místa redaktorky usilovala o široký okruh slovinských přispěvatelů. V *Domácím příteli* své příspěvky tiskli básníci a prozaici, kteří byli Z. Kvederové názorově a esteticky blízcí, např. autor balad, romancí i lyrických veršů Anton Aškerc (1856–1912), odchovanec pražské slavistiky a klasické filologie, dramatik a překladatel z češtiny Ivan Lah (1881–1938), básník a prozaik Fran Zbašnik (1855–1935), autor povídek z venkovského prostředí Cetko Golar (1879–1965), básnířka, fejetonistka a epigramatička Vida Jerajová (1875–1932) aj. Mnohým však reklamní charakter periodika nevyhovoval. Ivan Cankar jí např. psal, že je rád, *da imaš stvar Ti u ruki, nego da bi jo imel kdo drugi*, zároveň se jí však přiznal, že *list mi nepogodi, namreč kot reklamno podjetje*.¹²⁰

Podívejme se nyní stručně na prozaické dílo Zofky Kvederové, které tvoří čtyři romány, dvě sbírky novel, šest sbírek povídek a několik desítek krátkých próz, črt a fejetonů uveřejněných v různých slovinských časopisech. Její prózy jsou napsány slovinsky a tzv. unitaristicky, tj. slovinsky a srbocharvátsky, nebo přesněji charvátskou variantou srbocharvátštiny. V prozaickém díle Z. Kvederové můžeme vysledovat tři základní tematické okruhy:

Do prvního souboru próz bych zařadil črty, krátké povídky a publicistické texty, které vznikly v letech 1898–1906, tj. od otištění první prózy do konce autorčina pobytu v Praze. Nesou zvláštní pečeť prostředí a doby. Boj za emancipaci žen zařadil Z. Kvederovou k tzv. feministkám nebo také k autorům nepřesně nazývané ženské literatury. Souviselo to se vstupem žen do společenského života od počátku 20. století.

117 Charvátská a slovinská verze časopisu měly jeden hlavičkový papír a stejnou adresu: *Sijelo – Domači prijatelj* (Zofka Kveder-Jelovšek), Prag VII, 656.

118 Tiskla v něm krátké črty a povídky o svých dcerách, které pak vyšly česky. Viz KVEDEROVÁ, Z.: *Vláda a Marja*, Praha 1913.

119 Pomohla jí redaktorka Vydrových besed Miloslava Sísová (1887–1947).

120 Dopis I. Cankara Z. Kvederové z dubna 1094. Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani, Ms 1113, D 33, čís. 10.

Již její debutantský soubor 28 krátkých črt *Misterij žene* (1900) prozrazuje autorčiny tvůrčí podněty. Čerpala z vlastního rodinného prostředí a zobecnila je na vztah muže k ženě, rodičů k dětem a dětí k rodičům a na sociální postavení ženy v rodině a ve společnosti. Jestliže podle K. Tomazinové sbírka obsahovala *charakteristiky některých nových morálních norem*,¹²¹ pak se týkaly ženských emancipačních otázek, především instituce manželství, práva žen a jejich mateřské úlohy. Proto někteří kritici podobné texty odmítali jako neliterární, neumělecké, nevkusné, přehnané apod. Oton Župančič je například označil za *kulturně sociální příběhy*, považoval je za součást tzv. *vera-literatury*, která nemá s literaturou nic společného.¹²² Naopak Ivan Cankar o sbírce *Misterij žene* napsal, že je to *smělá kniha* (drzna knjiga) a že všechny obrazy ze života žen působí *hluboce a trvale* (globoko in trajno). Některé črty mu dokonce připomínají styl a způsob zobrazení vídeňského bohéma Petera Altenberga (1859–1919), jeho drobné básně v próze, *minutové romány*, do nichž ukládal *trst' života*.¹²³

Za svého pobytu v Praze Z. Kvederová vydala v Gorici sbírku osmnácti krátkých povídek a dvou novel *Odsevi* (1902). Tematicky navazují (jak autorka píše v předmluvě, některé prózy vznikly v letech 1898–1900) na její prozaický debut. Vypráví v nich stroze, lapidárně a nejednou syrově o osudech (velmi často tragických) především žen *z lidu*. *No, mislim, da obsega ta zvezek vse moje težnje, vse, kar jsem hotela in kar hočem povedati. Mlada sem še, pa upam, da pridem še kdaj do besede*.¹²⁴

Ke slovu se Z. Kvederová dostala ve sbírce krátkých próz *Iz naših krajev* (1903), v nichž převládá sociální problematika na slovinském venkově, kritika klerikalismu a náboženských dogmat, tragédie mocného člověka, alkoholismus, *víra v svobodu myšlenky, svobodu svědomí a přesvědčení*.¹²⁵ Podle G. Kocijana *V pripovedi prevlada dušeslovna analiza, ki se uresničuje skozi razmišljanje središčne osebe, jak storiti. Pripovedovanje je marsičem značilno za moderno slovensko pripovedništvo*.¹²⁶

Soubor krátkých črt autorka nazvala *Hrvatarji* (Dřevorubci), v nichž zachytila těžké postavení prostého venkovského člověka, který odcházel z domova za dřevorubeckou prací do ciziny na dlouhé měsíce, aby vydělal na obživu rodiny. Staletá tradice hrvtarů, kteří odcházeli nejčastěji do charvátských hor (podle toho dostali název), je podobná té, která se vytvořila v mnoha dalších balkánských zemích. Slovinští hrvtari jsou ze stejného rodu, jako bulharští gurbetčijové, makedonští pečalbari nebo řečtí metanasté či xenitemeni. Podobají se těm, kteří si ve skupinách vydělávali na živobytí v dalekém australském buši nebo v americkém divokém západu. Odcházel *do světa, do lesa, do*

121 TOMAZIN, K.: *Strindberg, antifeminizem in slovenska literatura*, Primerijalna književnost 20, 1997, čís. 1, s. 34.

122 ŽUPANČIČ, O.: *Moderna črtica pri nas*, Slovan, 1902/1903, s. 25.

123 KOCIJAN, G.: *Kratka pripovedna proza v prvem desetletju našega stoletja (brez Cankarja)*, Slavistična revija, 1997, č. 1–2, s. 10.

124 Tamtéž, s. 14. Povídky *V horách, Privilegium a Misie* vyšly česky ve výboru KVEDEROVÁ- JELOVŠEKO-VÁ, Ž.: *Vesnické povídky*, Praha 1907.

125 Povídky *Doma a Dřevorubci* vyšly česky ve výboru *Vesnické povídky*, Praha 1907.

126 KOCIJAN, G.: *Kratka pripovedna proza v prvem desetletju našega stoletja (brez Cankarja)*, s. 16.

*zimy! Juh! Do práce. Na výdělek! /.../ I čtyřicet zim už přežili v lesích, ale co je to pro ně? Kdo je tak svěží, tak silný? Juh! Co! My jsme my, dřevorubci!*¹²⁷

O vztahu rodičů a dětí pojednala Z. Kvederová v románu *Nada*, který vycházel v časopise *Slovan* v letech 1902–1904. V slovinských lexikografických příručkách však nejsou informace o jeho slovinském knižním vydání.¹²⁸ Zato máme jeho český překlad (1907). Ten však spadá časově do období po autorčině odchodu z Prahy.

Životní osudy hlavní postavy, jíž je Nada Miličová, její první lásky, v nichž jí rodiče brání kvůli sociální nerovnosti (nemajetnosti) chlapce, do něhož se zamilovala, tvoří obsahové jádro. Ústřední myšlenka, která prolíná románem, je svoboda (nesvoboda) žen, jejich osamělost a bezmocnost. Jejich nerovnoprávné postavení ve společnosti.

Do druhého celku řadím všechny prozaické texty, které vznikly v letech 1906–1914 před napsáním dvou nejvýznamnějších děl – románu *Njeno življenje* (napsán 1914, vyšel 1916, nové vydání 1995) a epistolárního románu *Hanka* (1917). Jsou to povídky ze sbírky *Vláda a Marja* (1913), kterou máme v českém překladu.

Třetí a závěrečnou část jejího tvůrčího období tvoří pak posledních devět let života Z.Kvederové.

V prozaickém díle Z. Kvederové můžeme vysledovat tři základní tematické okruhy:

1. Boj za emancipaci žen ji zařadil k tzv.feministkám nebo také k autorům nepřesně nazývané ženské literatury. Souviselo to se vstupem žen do společenského života od počátku 20. století.
2. S tím těsně souvisí její vyhraněný zájem o sociální otázky, o problematiku chudých a bohatých, zdravých a nemocných, mocných a bezmocných, neprávem ukřivděných, obviněných, zatracených, o postavení dětí v rodině a o vztahu rodičů a dětí. Téměř ve všech textech se pak táhne problém alkoholismu rodičů jako důsledek společenského postavení (nezaměstnanost, zneuznání, nepochopení aj.).
3. Autobiografické zachycení svého neradostného dětství, osudu svých rodičů, životního údělu.

Podívejme se nyní v krátkosti, v čem spočívá dvojdomost a biliterárnost Z. Kvederové. Hojné styky s příslušníky charvátské národnosti na slovanském jihu i v Praze, unitární myšlenky jugoslávství a dvojí manželství s Charváty způsobily, že Z. Kvederová psala a plyně hovořila kromě své mateřštiny také srbocharvátsky (charvátsky). Epistolární román *Hanka* napsala charvátsky, čímž naznačila, komu jej určila, jakému adresátu, kdo by měli být především jeho čtenáři – Jihoslované. V duchu svého unitaristického pojetí to ostatně autorka v románu naznačuje, když píše o jednotné kultuře, vědě, literatuře rozděleného Polska, jehož obyvatelé ovšem mluví *jedním jazykem*, který má malé nářeční odchylky, *kao što ih imaju dijalekti svih naroda, od triglavských alpskih vrhova pa do Kotora na Jadranu. Srbohrvatski razumjet će u Ljubljani, u Zagrebu, u Trstu, na Rijeci, u Dubrovniku, na Cetinju, u Sarajevu, Beogradu, Nišu, pa u Macedoniji. Ali oni imaju tri literature mjesto jedne, a njihova djeca uče iz sedam ili osam različitih školskih knjiga. Braća*

127 KVEDROVÁ-JELOVŠKOVÁ, Ž.: *Vesnické povídky*, Praha 1907, s. 131.

128 *Slovenska književnost*. Leksikon, Ljubljana 1996.

su, a ipak se mnogi mrže, kao najveći dušmani. I njih će taj svjetski rat oslabiti kao sve male narode.¹²⁹

Deset dopisů (kapitol), které nejsou vzájemně ani tematicky, ani rozsahem spojené, a jeden záznam, tvoří prozaický celek, který nese podtitul *Válečné vzpomínky* (Ratne uspomene). Děj se odehrává v cizině – v Polsku, které je v románu *bilo kao stvarna strana zemlja bilo kao metonimija za Južne Slavene, muž i žena kao stranci, ona je Poljakinja, on Nijemac, dvije strane fronte, prevladavanje stranstva, zadobivanje naklonosti u strancu koji se bori na drugoj strani, odnos majke prema kćerima kao strankinjama*.¹³⁰ Narativním subjektem je Hanka, která píše své rozsáhlé dopisy příteli Kazimiru Stazsinskému, intelektuálu a výzkumnému pracovníkovi.

Autorka nás uvádí do děje svého románu dopisem hlavní postavy svému příteli: *Prijatelju! Otac moj bijaše iz Varšave, a moja majka iz Tatre /.../ Kako da moje srce sudi sada između prijatelja i neprijatelja?! Kao ptice izletjeli smo iz našega gnijezda na sve strane. Dva brata i dvije sestre ostadoše prijeko kod očeve porodice, a mene i dva mladja brata povela je majka poslije očeve smrti sobom u svoju domaju i mi zavoljesmo ovu zemlju iz sve duše. Jao, a sada su moja braća na jednoj strani, drugi na drugoj!*¹³¹

Jak naivně realistický román *Njeno življenje*, jenž se skládá z dvaceti rozsahem podobných kapitol, tak epistolární román *Hanka*, se vyznačují výrazným důrazem na naše a cizí, které se prolínají. V prvním románu převládá naše, domácí, vlastní, které je vylíčeno v idylických barvách. *V estetice epistolárního románu Hanka je svět již tragicky rozdělený na svoje a cizí – poznamenává charvátský literární historik Zvonko Kovač*.¹³² A že se u západních a východních Slovanů vjeruje u pobratimstvo ili u jedinstvo.

Z. Kvederová ústy své hrdinky píše: *Mene je poezija južnih Slavena baš zato uvijek toliko zanimala i privlačila, što ima tako prekrasno shvaćanje o sestri /.../ Pronašli su naj-lépše prijateljstvo između muža i ženeni nazvali ga posestrimstvom. Kao sveti štít čuva posestrimu čisto poštovanje. Toliko su ljepote spleli oko sestri i posestrime, da neće nikada uvenuti. Čist i snažan mora da je narod u svojim obiteljima, koji toliko cijeni međjusobnu vezu braće, brata sa bratom, a još više brata sa sestrom*.¹³³ Nové slovinsko-charvátské vydání prozaického díla dvojdomé autorky Zofky Kvederové by rozhodně ukázalo na umělecké hodnoty, na aktuálnost a obohatilo by obě národní kultury.

129 Ponechávám přitom stranou stupeň autorčiných znalostí charvátštiny. Někteří literární historici jazyk románu označili za slabou „srbocharvátštinu“. Zvonko KOVAČ, *Romani Zofke Kveder*, in: *Obdobja 21. Metode in zvrsti. Slovenski roman*, Ljubljana 2003, s. 121. A to i přesto, že charvátský jazyk výboru povídek *Jedanaest novela* (1913) považují za dobrý. Otázka ovšem je, zda uvedené povídky napsala charvátsky, nebo si je nechala přeložit.

130 Tamtéž, s. 122.

131 KVEDER, Z.: *Hanka*, Zagreb 1917, s. 6.

132 KOVAČ, Z.: *Romane Zofke Kveder*, s. 126.

133 KVEDER Z.: *Hanka*, s. 134.